

เอกสารประกอบคำบรรยาย
กฎหมายลักษณะหนี้ (LLB0201) ภาคเรียน 1/2563

สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

1. ความเสียหายที่ต้องชดใช้

1.1 ความหมายของ “ความเสียหาย” “ค่าเสียหาย” และ “ค่าสินไหมทดแทน”

ความเสียหาย หมายถึงการสูญเสีย หรือผลร้ายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน สิทธิ หรือชื่อเสียงของบุคคล แสดงว่าความเสียหายมิได้หมายความถึงเงินเท่านั้น แต่ยังรวมความเสียหายอื่นๆ ด้วย เช่น สัญญาและละเมิด

ค่าเสียหาย หมายถึงจำนวนเงินที่ศาลสั่งให้ลูกหนี้ชำระแก่เจ้าหนี้เป็นการชดใช้ความเสียหาย ความเสียหายอาจเกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน สิทธิอื่นๆ ซึ่งมีใช้ทรัพย์สินก็ได้ แต่การชดใช้ค่าเสียหายส่วนใหญ่ก็ต้องชดใช้กันด้วยเงิน ค่าเสียหายนี้ศาลจะเป็นผู้กำหนดโดยถือเอาความเสียหายเป็นหลัก

ค่าสินไหมทดแทน หมายถึงการทดแทนความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ เนื่องจากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามสัญญา หรือมีการละเมิด ค่าสินไหมทดแทนเน้นหลักกฎหมายที่ว่า “บุคคลต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหาย จะต้องทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิม เสมือนไม่มีเหตุการณ์อันต้องรับผิดชอบเกิดขึ้น”

ดังนั้น ค่าเสียหายเป็นส่วนหนึ่งของค่าสินไหมทดแทน ค่าสินไหมทดแทนไม่ได้จำกัดเพียงการชดใช้เงินเท่านั้น แต่รวมถึงการคืนทรัพย์สินด้วย

1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับความเสียหาย

1.2.1 กฎหมายฝรั่งเศส : ความเสียหายโดยตรง ความเสียหายที่ไม่ไกลต่อเหตุ และความเสียหายที่
คาดเห็น

กฎหมายฝรั่งเศสวางหลักทั่วไปไว้ว่า “ลูกหนี้จะต้องชดใช้ความเสียหายทุกชนิดที่เกิดจากการไม่ชำระหนี้ แต่ความเสียหายนั้นจะต้อง **ใกล้ต่อเหตุ** และเป็น **ผลโดยตรง** ถ้าการไม่ชำระหนี้มิได้เกิดโดยการจงใจ ความเสียหายนั้น **คาดเห็น** ด้วย”

แยกองค์ประกอบความเสียหายเป็น 2 ประการ **องค์ประกอบแรก** คือ **เรื่อง เหตุโดยตรง** คือ เหตุคือการไม่ชำระหนี้ กับ **ผล** คือความสูญเสีย หรือความเสียหาย ใช้กับเรื่องสัญญาและละเมิด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพชร ขวัญใจสกุล

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

องค์ประกอบที่สอง คือ ความคาดเห็น ใช้เฉพาะกรณีสัญญา ซึ่งมีได้เกิดจากการกระทำผิด โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

หลักนี้คือลูกหนี้ไม่จำเป็นต้องชดใช้ค่าเสียหายทุกอย่างที่เกิดจากการไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายเฉพาะที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหนี้เท่านั้น

เช่น ผู้เช่าที่ถูกขับไล่ออกจากบ้านเช่าก่อนครบสัญญาเช่า มีสิทธิเรียกค่าขนย้าย ค่าเช่าที่จ่ายล่วงหน้า ค่าเช่าที่ต้องจ่ายค่าเช่าบ้านใหม่แพงขึ้น ซึ่งค่าเสียหายเหล่านี้เป็นผลโดยตรง ส่วนการถูกขับไล่อาจทำให้ผู้เช่าสูญเสียลูกค้า หรือของตกแตกระหว่างขนย้าย เหล่านี้มีใช้ค่าเสียหายเกิดแต่การถูกขับไล่

1.2.2 กฎหมายเยอรมัน : ทฤษฎีเงื่อนไข ทฤษฎีเหตุเหมาะสม ทฤษฎีความมุ่งหมายของสัญญา

ทฤษฎีเงื่อนไข ถือหลักว่าถ้าไม่มีเหตุเช่นนั้นเกิดขึ้น ผลจะไม่เกิดขึ้นแล้วต้องถือว่าผลเกิดจากเหตุนั้น

ทฤษฎีเหตุเหมาะสม ถือหลักว่าเหตุที่ตามปกติย่อมก่อให้เกิดผลเช่นนั้นเท่านั้นที่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบ

กฎหมายเยอรมันไม่ยอมรับทฤษฎีเงื่อนไข เพราะไม่อาจจำกัดความรับผิดชอบของลูกหนี้ แต่จะรับทฤษฎีเหตุเหมาะสม ซึ่งถือว่าผู้กระทำผิดจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น

ทฤษฎีความมุ่งหมายของสัญญา โดยถือความมุ่งหมายของสัญญาเป็นหลักในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของลูกหนี้

1.2.3 กฎหมายอังกฤษ : หลักการคาดเห็น

หลักการคาดเห็น ให้พิจารณาว่าความเสียหายนั้นอาจคาดเห็นได้หรือไม่ ถ้ามีปัจจัยอันลูกหนี้ อาจคาดเห็นได้ ลูกหนี้ก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่นั่นเอง

ศาลอังกฤษได้วางหลักว่า “ค่าเสียหายที่จะเรียกได้ต้องเป็นค่าเสียหายซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นธรรมและสมควรด้วยเหตุผล เพราะเกิดขึ้นเป็นธรรมดา หรือตามเหตุการณ์ปกติของการทำผิดสัญญา หรือเกิดขึ้นเพราะอาจถือได้ว่า คู่สัญญาได้คาดหมายไว้ล่วงหน้าแล้วในขณะที่ทำสัญญา

2. ความเสียหายตามกฎหมายหนี้

2.1 ค่าเสียหายปกติ

มาตรา 222 วรรคแรก บัญญัติว่า “การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อ ความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้”

ค่าเสียหายปกติ พระยาเทพวิฑูร อธิบายว่าเป็นค่าเสียหายซึ่งเป็นผลธรรมดา หรือผลโดยตรงจากการไม่ชำระหนี้

ส่วน ศ.จิตติ ดิงศภักดิ์ ให้คำอธิบายไว้ว่าเป็นความเสียหายที่ใครๆ ก็ต้องรู้เพราะเกิดขึ้นตามปกติ หากพิจารณาตามตัวบท หากไม่มีการชำระหนี้แล้วจะเกิดความเสียหายขึ้น และความเสียหายนั้น ต้องเป็นความเสียหายตามปกติย่อมเกิดขึ้น

ตัวอย่างเช่น กรณีที่ผู้ขายไม่ส่งมอบทรัพย์สินตามสัญญาซื้อขาย ค่าเสียหายที่ผู้ซื้อเรียกได้คือราคาที่ผู้ซื้อต้องจ่ายสูงขึ้นในการซื้อทรัพย์สินจากที่อื่นรวมทั้งค่าใช้จ่ายด้วย (ฎีกาที่ 47/2489) หรือราคาทรัพย์สินที่สูงขึ้นที่ผู้ขายไม่ส่งมอบ (ฎีกาที่ 2339/2517) ถ้าผู้ซื้อไม่ซื้อทรัพย์สินตามสัญญา ผู้ขายต้องขายทรัพย์สินให้ผู้อื่นราคาต่ำกว่าก็เรียกส่วนที่ขาดกำไรจากผู้ซื้อได้ (ฎีกาที่ 788/2499)

ถ้าผู้เช่าไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าคืนหลังจากเลิกสัญญาเช่าแล้ว ผู้ให้เช่าก็เรียกค่าเสียหายได้เท่ากับค่าเช่า (ฎีกาที่ 1715/2523)

2.2 ค่าเสียหายพิเศษ

มาตรา 222 วรรคสอง บัญญัติว่า “เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ หากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว”

ความเสียหายพิเศษเป็นค่าเสียหายที่เกิดจากพฤติการณ์พิเศษ เป็นค่าเสียหายสำหรับความเสียหายซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นตามปกติจากการไม่ชำระหนี้ กล่าวคือ ความเสียหายนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่คนทั่วไปอาจคาดเห็นได้ เป็นความเสียหายพิเศษซึ่งมิได้เกิดขึ้นตามปกติ หากแต่เกิดขึ้นจากพฤติการณ์พิเศษ

ค่าเสียหายพิเศษอาจเกิดขึ้นจากพฤติการณ์พิเศษในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

(1) **กำไร** กรณีที่ผู้ขายไม่ยอมขายทรัพย์สินให้ผู้ซื้อตามสัญญา ผู้ซื้อต้องไปซื้อทรัพย์สินนั้นในท้องตลาดต้องเสียเงินเพิ่มขึ้น กรณีนี้เป็นค่าเสียหายปกติ แต่ถ้าผู้ซื้อทำสัญญาซื้อทรัพย์สินนั้นเพื่อไปขายต่อในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด การที่ผู้ขายไม่ยอมขายทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อไม่อาจนำทรัพย์สินไปขายต่อได้ ทำให้ขาดกำไรที่จะได้จากการขายทรัพย์สินนั้น กำไรที่ควรจะได้ นี้เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากพฤติการณ์พิเศษหรือค่าเสียหายพิเศษ ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบเมื่อผู้ขายได้รู้ว่าผู้ซื้อซื้อทรัพย์สินนั้นเพื่อจะไปขายต่อ (ฎีกาที่ 957/2496)

(2) **เบียดปรับ** กรณีที่ผู้ซื้อทำสัญญาจะซื้อทรัพย์สินเพื่อนำไปขายต่อ เมื่อผู้ขายไม่ขายทรัพย์สินให้และผู้ซื้อถูกปรับ เพราะไม่อาจขายทรัพย์สินต่อให้แก่ผู้ซื้อใหม่ได้ ถ้าผู้ซื้อได้แจ้งเรื่องการขายทรัพย์สินต่อและเบียดปรับให้ผู้ขายทราบแล้ว ผู้ขายไม่โอนขายทรัพย์สินให้และผู้ซื้อถูกปรับก็เป็นค่าเสียหายพิเศษที่ผู้ขายจะต้องชำระให้แก่ผู้ซื้อ (ฎีกาที่ 556/2511)

(3) **มัดจำ** กรณีผู้ซื้อผิดสัญญาไม่ซื้อทรัพย์สินจากผู้ขาย เป็นเหตุให้ผู้ขายไม่ได้ซื้อทรัพย์สินจากบุคคลภายนอกมาขายต่อให้ผู้ซื้อ ซึ่งผู้ขายต้องถูกบุคคลภายนอกปรับมัดจำ หากผู้ซื้อพึงคาดเห็นได้ล่วงหน้าว่าผู้ขายจะถูกริบมัดจำเช่นนั้น ผู้ซื้อก็ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายมัดจำให้ผู้ขาย (ฎีกาที่ 788/2499)

(4) ค่าเช่า กรณีผู้รับเหมาทราบว่าจะสร้างบ้านให้เสร็จไม่ทันตามสัญญา เป็นเหตุให้ผู้ว่าจ้างต้องเสียค่าเช่าบ้านเดือนละ 2,000 บาท ค่าเสียหายดังกล่าวเป็นค่าเสียหายพิเศษ ผู้รับเหมาต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 507/2520)